

ל"ב, כ"ה. ויותר יעקב לבדו וגו' ויגע בכף ירכו.

אפשר לומר [על דרך המליצה] ויותר יעקב לבדו אז בא אליו שרו של עשו, כי מבלעדי עזר הצבור דימה השר שיוכל לו, ויאבק עמו כל הלילה, והיה יעקב עומד כנגדו במלחמתו, אבל כאשר ראה שלא יכול לו נגע לפחות בכף ירכו, דהיינו שיוצאי חלציו אין בהם אותו כח, ובהיות שאין האחדות הגמורה ביניהן וכל א' צריך לעזר חברו, ומאז נתחדשה אותה הלא תעשה שלא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, וזהו הכח של לא תעשה, שכיון שהיא שלילית נמצא שהן מאוגדין לעולם, דכל מצוה חיובית היא רק בשעת המעשה, אבל האיסור הא לעולם הוא עומד, וזהו שמרחקן מכל העולם כולו ואין צריכין זה לזה, כי מכיון שאין יכולין לאכול בסעודותיהן על כרחן צריכין להתאגד וכמו שארז"ל [פסחים קי"ג ע"ב] ג' אוהבין זה את זה הגרים וכו', כי על כרחן מוכרחים היו בני ישראל להיות גרים [בתוך האומות ולא להטמע בתוכן] כי יש להם כבר איסור מאכל, וזה יסוד קיומנו, וכדמצינו [עיין עבודה זרה דף ל"ו ע"א] שאסרו קודם חורבן הבית השני פתן ושמן של עכו"ם — והכל משום בנותיהן, וזהו שעמד לנו.

ומבואר בזה מש"כ רש"י לעיל בראש הפרשה עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי, דלכאורה היכן מצינו זאת, והלא בודאי המלאכים לא אמרו אלא כמו שכתוב לפנינו בתורה, שהרי מסר להם כדברים האלה לאמר: כה אמר עבדך יעקב "עם לבן גרתי

בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם עכ"ל. כל המפרשים תמהו, מה הטענה על יעקב, וכי היה לו להפקיר את כתו לרשע כזה כמו עשו. אבל כד נעיין בזה¹⁴ נראה שבאמת מי היה בדור הזה טוב יותר [א בעסערע מענטש] מעשו, והרי מצינו [להלן ל"ו פי"ב ברש"י] בתמנע שרצתה להנשא לבית אברהם וכשלא זכתה להנשא ליעקב אז בחרה בשני לו — עשו, והרי עשו נתגדל בביתם של יצחק ורבקה, וייחוס לאו מילתא זוטרתא הוא, דהרי מצינו באברהם אבינו שהקפיד שיצחק ישא אשה רק מבית נחור או ישמעאל.

ועוד נראה לומר ע"פ מה שהבאתי בריש הפרשה את דברי המלבי"ם שיעקב הסכים לעשות שותפות נצחית בינו לבין עשו וכעין השותפות שהיתה בין יששכר וזבולון עיי"ש, וא"כ בהכרח שהוא סבר שאין עשו רשע כל כך, ו"לשיטתו" היה לו לפחות לנסות לקרבו יותר על ידי שיראה את דינה וישאנה, ודו"ק.

ואפשר שיש להוסיף עוד ע"פ מה שאמרו חז"ל בבבא בתרא [דף ט"ו ע"ב]: ויש אומרים איוב בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נשא כו' וכולהו תנאי סבירא להו דאיוב מישראל הוה לבר מיש אומרים וכו', הרי שאף שמנעה יעקב מעשו מכל מקום בסופו של דבר לא רק שלא נישאה לאחד מזרע האבות אלא לאחד מאומות העולם, הרי שלא נזהר יעקב כל כך במי שישאנה ואעפ"כ ראה למנעה מעשו אחיו, ועל זה נתבע, ודו"ק.

14. עובד מפי השמועה מהזדמנויות שונות.

ואחר עד צתה", ומה זה שהוסיף רש"י
 "ותרייג מצוות שמרתי" בלשון מדבר בעדו,
 והיינו שכאלו מסר להם למלאכים הידיעה
 הזאת שיודיעו כזאת לעשו. אבל לפ"ז יבואר
 שפיר, דמכיון שאמר יעקב עם לבן "גרתי",
 והיינו שהייתי אצל לבן עשרים שנה ולא
 נעשיתי שם תושב אלא נשארתי גר, ובזמן
 ההוא חקי החיים לא היו עדיין מסובכין
 בתחומין מסוימים¹⁵, וא"כ מה זה באמת
 שעייב את יעקב שהיה באמת מגזע אחד
 וממוצא אחד עם לבן בן אחותו מלהיות
 תושב המקום, ובעל כרחך ש"תרייג מצוות
 שמרתי", והיינו דמכיון שהיה מסובכ במצות
 הן הן שלא נתנו לו להטמע אצל לבן,
 ודו"ק¹⁶.

ל"ב, כ"ה. ויותר יעקב לכבוד.

כתוב בתרגום יונתן וז"ל: ואמר הלא
 אמרת לעשרא כל דילך והא אית לך תריסר
 בנין וברתא חדא ולא עשרתינן מן יד אפרש
 ארבע בוכרין לארבע אימהתא ואשתיירו
 תמניא וכו'. לכאורה יש לתמוה, הא כאן
 מבואר שעושר רק את הבנים, והלוא הוא
 שאל לו מדוע לא עושר את הבת גם כן.
 וצריך לומר דכיון דהפריש הבכורים, והרי
 הן מפאת קדושת הרחם, וא"כ אזלה לה
 קושית הבת. ותדע, דהא בת לוי שילדה מן
 העכו"ם פטור מן הבכורה, ובת כהן שילדה
 מן העכו"ם כיון דפסלה חייב בפדיון¹⁷, הרי
 דקדושת בכורה באה מקדושת הרחם, ודו"ק.
 ומקורו של יונתן לדרשה זו אפשר

לומר שהוא משום שכתוב בפסוק הבא "ויגע
 בכף ירך יעקב", והיינו בניו, כדאשכחן
 כריש פרשת שמות [א' פ"ה] כל נפש יוצאי
 ירך יעקב. ואפשר שבאה התביעה עליו
 משרו של עשו מפני שהדורון ששלח אל
 עשו עושר כבד, וכדפירש רש"י לעיל [ל"ב
 פי"ד] על הפסוק ויקח מן הבא בידו מנחה
 לעשו אחיו, ועיי"ש.

ל"ג, י'. כי על כן ראיתי פניך כראות
 פני אלקים ותרצני.

פירש"י וז"ל: כי כדאי והגון לך
 שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך והן
 חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי שר
 שלך כו' ולמה הזכיר לו ראיית המלאך כדי
 שיתירא הימנו ויאמר ראה מלאכים וניצול
 איני יכול לו מעתה עכ"ל. לכאורה שתי
 מאמרים סותרים לפנינו, דהא לפי פשוטו
 של מקרא מה שהזכיר לו ענין המלאך היה
 משום שרצה לכבודו, והיינו כמו שהתחיל
 רש"י לפרש שפניך חשובין לי כראיית פני
 מלאך, וא"כ מה זה שסיים רש"י שהזכיר לו
 את המלאך משום שרצה להפחידו, הרי זהו
 דבר והפכו. אמנם ביארתי בחידושי להלן
 ריש פרשת ויגש [מ"ד פי"ח] שבכל דיבור
 של האדם ישנו פשט ודרש, כלומר, שאף
 שלפי הפשט של מאמרו אמנם הזכיר ענין
 המלאך כדי לכבודו, מכל מקום במדרשו,
 כלומר כשיחדור לתוך דבריו, יתירא ממנו
 שהרי רגיל הוא ליפגש עם מלאכים, ועיי"ש
 שנתבאר היטב.

15. הכוונה לגזירות ותקנות חז"ל המסייגים וגודרים את האדם מלהתערב אצל העכו"ם.
16. לפי דברי רבינו יוצא שכודאי לא אמר יעקב למלאכים לומר לעשו "ותרייג מצוות שמרתי", אלא מכיון שהשתמש בתיבת "גרתי" ולא בתיבת "ישבתי" וכדומה, א"כ בהכרח לזה התכוון.
17. רמב"ם פי"א מהלכות בכורים הי"א: לוייה המעוברת מעכו"ם בנה פטור, וכהנת המעוברת מעכו"ם בנה חייב שהרי נפסלה אמו מן הכהונה בבעילת העכו"ם עכ"ל.